

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ

ЗАТВЕРДЖЕНО

на засіданні кафедри
міжнародних економічних відносин
Протокол № 1 від 28.08.2023 р.

ПОГОДЖЕНО

Проректор з навчально-методичної роботи

Каріна НЕМАШКАЛО

**СВІТОВЕ ГОСПОДАРСТВО, ТЕНДЕНЦІЇ ТА ЗАКОНОМІРНОСТІ ЙОГО
РОЗВИТКУ**

робоча програма навчальної дисципліни (РПНД)

Галузь знань	29 "Міжнародні відносини"
Спеціальність	292 "Міжнародні економічні відносини"
Освітній рівень	третій (освітньо-науковий)
Освітня програма	"Міжнародні економічні відносини"

Статус дисципліни	обов'язкова
Мова викладання, навчання та оцінювання	українська

Розробник(и):
д.е.н., професор

Ірина ОТЕНКО

Завідувач кафедри
міжнародних економічних
відносин

Ірина ОТЕНКО

Гарант програми

Ірина ОТЕНКО

Харків
2023

ВСТУП

Ускладнення та динамізм зовнішнього середовища господарювання, кризові явища, підвищення конкурентної боротьби, фінансово-економічна нестабільність визначають необхідність підготовки фахівців у сфері міжнародних економічних відносин, здатних розвивати їх на міжнародному, загальнодержавному, регіональному рівнях, здійснювати наукові дослідження у сфері стратегій безпеко-орієнтованого розвитку міжнародного бізнесу на внутрішньому та міжнародному ринках. Оволодіння теоретичними знаннями, вміннями та навичками дослідження світової економіки, міжнародних фінансів, менеджменту та маркетингу з урахуванням сучасних тенденцій та трендів останніх досягнень світової науки, дозволяє аналізувати та застосовувати новітні підходи, концептуальні моделі до функціонування і розвитку світового господарства, міжнародних економічних відносин на основі цілісного наукового уявлення про економічну єдність світу.

Метою викладання навчальної дисципліни «Світове господарство, тенденції та закономірності його розвитку» є формування знань про тенденції та закономірності сучасного розвитку світового господарства, потенціальні можливості та загрози, що ним породжуються, перспективи інтеграції суб'єктів економічної діяльності в глобальний економічний простір.

Завданнями навчальної дисципліни є формування у здобувачів:

знань концептуальних моделей, теоретичних засад, парадигми глобального економічного розвитку, новітніх підходів до функціонування і розвитку світового господарства та міжнародних економічних відносин; особливостей та типів моделей соціально-економічного розвитку світу, країн та їх впливу на розвиток міжнародних економічних відносин; об'єктивних законів, закономірностей та принципів розвитку міжнародних економічних відносин, форм та інструментарію регулювання міжнародних економічних відносин; місця та перспектив інтеграції України у світове господарство;

вмінь аналізувати та оцінювати економічне, політично-правове, соціально-культурне середовище та інфраструктуру міжнародної економіки; визначати стан та тенденції розвитку світового господарства в цілому, груп країн, регіонів, окремих країн світу, міжнародного економічного співробітництва в цілому та його форм; прогнозувати наслідки застосування окремих форм міжнародних економічних взаємовідносин та визначати їх ефективність; критично оцінювати пропозиції щодо організації макро- та мікроекономічної взаємодії суб'єктів міжнародної економіки, застосування засобів державного регулювання міжнародних економічних відносин.

Об'єктом вивчення навчальної дисципліни є сучасні тенденції розвитку світового господарства та їх вплив на розвиток міжнародних економічних відносин.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є теоретичні засади, концептуальні моделі, методи та інструменти вирішення комплексних проблем щодо функціонування і розвитку світового господарства, міжнародних

економічних відносин.

Результати навчання та компетентності, які формує навчальна дисципліна визначено в табл. 1.

Таблиця 1

Результати навчання та компетентності, які формує навчальна дисципліна

Результати навчання	Компетентності, якими повинен оволодіти здобувач вищої освіти
PH04	ЗК01, ЗК02, ЗК03, СК01, СК02
PH05	ЗК04, СК01
PH06	ЗК02, ЗК04, СК01, СК04
PH07	ЗК04
PH08	ЗК03, ЗК04, СК04
PH09	ЗК04, СК01, СК04
PH10	ЗК01, ЗК03, ЗК04, СК05
PH12	СК01

де, PH04. Аналізувати та застосовувати концептуальні моделі, зокрема безпеко-орієнтованого напрямку, науковий доробок вітчизняних та зарубіжних вчених, фундаментальні постулати та теорії, парадигми глобального економічного розвитку, новітні підходи до функціонування і розвитку світового господарства та міжнародних економічних відносин.

PH05. Розробляти, реалізовувати та здійснювати управління науковими проектами, які дають можливість розв'язувати комплексні проблеми у сфері міжнародних економічних відносин, створювати нове цілісне знання з врахуванням соціальних, економічних, екологічних та правових аспектів на основі системного наукового світогляду та загального культурного кругозору із дотриманням принципів професійної етики та академічної доброчесності, забезпечивши реєстрацію прав інтелектуальної власності щодо результатів проєктів.

PH06. Вільно презентувати та обговорювати з фахівцями і нефахівцями результати досліджень, наукові та прикладні проблеми МЄВ державною та іноземними мовами, оприлюднювати результати досліджень у наукових публікаціях у провідних наукових виданнях.

PH07. Формулювати і перевіряти гіпотези; використовувати для обґрунтування висновків належні докази, зокрема, результати теоретичного аналізу, емпіричних досліджень (опитувань, спостережень тощо) і математичного та/або комп'ютерного моделювання, наявні літературні дані.

PH08. Планувати і виконувати теоретичні та прикладні дослідження з міжнародних економічних відносин з використанням сучасного наукового

інструментарію.

РН09. Глибоко розуміти загальні принципи та методи економічних наук, а також методологію наукових досліджень, застосувати їх у власних дослідженнях у сфері міжнародних економічних відносин, критично аналізувати результати власних досліджень і результати інших дослідників у контексті усього комплексу сучасних знань щодо досліджуваної проблеми.

РН10. Аналізувати та оцінювати стан і перспективи розвитку міжнародних економічних відносин, зокрема, з урахуванням безпеко-орієнтованого аспекту управління міжнародним бізнесом, на основі цілісного наукового уявлення про економічну єдність світу, ефективно застосовувати регуляторні механізми міжнародних економічних відносин на національному, регіональному та міжнародному рівнях в умовах сучасних процесів конвергенції і дивергенції.

РН12. Організовувати і здійснювати освітній процес у сфері міжнародних економічних відносин, його наукове, навчально-методичне та нормативне забезпечення, розробляти і викладати спеціальні навчальні дисципліни у закладах вищої освіти.

ЗК01. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК02. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК03. Здатність працювати в міжнародному контексті.

ЗК04. Здатність розв'язувати комплексні проблеми на основі системного наукового світогляду, професійної етики та загального культурного кругозору.

СК01. Здатність виконувати оригінальні дослідження, досягати наукових результатів, які створюють нові знання у сфері міжнародних економічних відносин та дотичних до неї міждисциплінарних напрямках і можуть бути опубліковані у провідних наукових виданнях.

СК02. Здатність генерувати нові ідеї щодо розвитку теорії та практики міжнародних економічних відносин.

СК04. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми дослідницького характеру в сфері міжнародних економічних відносин, оцінювати та забезпечувати якість виконуваних досліджень.

СК05. Здатність до формування наукового цілісного уявлення про економічну єдність світу, зокрема, безпеко-орієнтованого розвитку, регуляторні механізми міжнародних економічних відносин на національному, регіональному та міжнародному рівнях в умовах сучасних процесів конвергенції і дивергенції, європейської та євроатлантичної інтеграції.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Зміст навчальної дисципліни

Тема 1. Глобалізаційні виміри сучасного розвитку світового господарства

1.1. Глобалізація у часовому вимірі

- 1.2.Теоретичні концепції глобалізації
- 1.3.Регуляторні механізми глобалізації
- 1.4.Стратегії глобалізації

Тема 2. Еволюція чинників розвитку: від природно ресурсного потенціалу до економіки знань

- 2.1.Природно-ресурсний потенціал як передумова розвитку світової економіки
- 2.2.Науково-технічний прогрес та зміна ролі і значення окремих чинників розвитку
- 2.3.Ресурсне прокляття та проблеми розвитку
- 2.4.Знання як провідна сила сучасного економічного розвитку

Тема 3. Соціокультурні чинники міжцивілізаційної взаємодії

- 3.1.Національна культура господарювання
- 3.2.Сучасні глобальні порівняльні дослідження національних культур та їх використання в міжнародній економіці
- 3.3.Зіткнення та взаємодія цивілізацій в світовому економічному просторі

Тема 4. Міжнародна економічна інтеграція: єдність у різноманітті

- 4.1.Інтеграційні засади економічної діяльності людини
- 4.2.Процесуальна інтеграція на міжнародному рівні: новий напрям міжнародної взаємодії
- 4.3.Регіональна та міжрегіональна інтеграція у сучасному світі

Тема 5. Світ-системний аналіз та альтернативні концепції еволюції світового господарства

- 5.1.Геоелекономіка як теоретична концепція та динамічна структура
- 5.2.Від світ-економік до світ-системи. Еволюція поглядів на світову економіку та еволюція світ-системи

Тема 6. Фінансові кризи як відображення фази зміщення центру світ-системи

- 6.1.Світові фінансові кризи: погляд з минулого в майбутнє
- 6.2.Зміна виробничих і фінансових фаз циклів розвитку світ-системи
- 6.3.Рух від моно- до поліцентричної моделі світової валютної системи
- 6.4.Фінансові кризи як свідчення нестійкості центру сучасної світ-системи та початку процесу його зміщення

Тема 7. Міжнародна кооперація виробництва та еволюція міжнародного руху товарів й чинників виробництва

- 7.1.Трансформація міжнародної торгівлі
- 7.2.Зміна змісту та напрямків міжнародного руху чинників виробництва
- 7.3.Формування глобальної технологічної піраміди
- 7.4.Від кластерних структур до глобальних ланцюжків доданої вартості

Тема 8. Прогнозні сценарії розвитку світового господарства

- 8.1.Темпоральні виміри історії цивілізації
- 8.2.Економіко-прагматичні сценарії розвитку
- 8.3.Песимістичні сценарії
- 8.4.Оптимістичні сценарії

Тема 9. Місце та перспективи інтеграції України у світове господарство

9.1 Науково-інноваційна спроможність України у світових рейтингах.

9.2 Конкурентоспроможність України в світових рейтингах.

9.3 Перспективи післявоєнного безпеко-орієнтованого розвитку України та інтеграції у світове господарство.

Тема 10. Розвиток міжнародних економічних відносин Харківського регіону у післявоєнний період

10.1 Людський та інтелектуальний потенціал у розвитку Харківського регіону.

10.2 Формування іміджу «смарт-сіті» міста Харкова з метою залучення іноземних інвестицій для його післявоєнної відбудови.

Зміст практичних занять

Під час проведення практичних занять здобувачі аналізують, систематизують, узагальнюють, закріплюють, поглиблюють теоретичні знання за обраною тематикою наукового дослідження та практичні навички, вміння формулювати і перевіряти гіпотези; використовувати для обґрунтування висновків належні докази, зокрема, результати теоретичного аналізу, емпіричних досліджень (опитувань, спостережень тощо) і математичного та/або комп'ютерного моделювання, наявні літературні дані; застосовувати сучасні інструменти і технології пошуку, оброблення та аналізу інформації, зокрема, статистичні методи аналізу даних великого обсягу та/або складної структури, спеціалізовані бази даних та інформаційні системи.

Перелік практичних (семінарських) та лабораторних занять завдань за навчальною дисципліною наведено в табл. 2.

Таблиця 2

Перелік практичних (семінарських) та лабораторних завдань

Назва теми та / або завдання	Зміст
Завдання 1. Проблематика наукових досліджень	Аналіз проблемної ситуації та формулювання проблеми. Обґрунтування актуальності обраної теми дослідження. Структурування програми дослідження та формування логіки обґрунтування теми дослідження
Завдання 2. Методика формування авторського категоріально-понятійного	Формування предметної області дослідження. Формування категоріально-понятійного апарату. Вибір ключових понять
Завдання 3. Методи наукового дослідження	Вибір та обґрунтування методів наукового дослідження. Інформаційно-аналітичне забезпечення дослідження

Завдання 4. Оформлення результатів дослідження	Визначення мети, завдань, об'єкту та предмету дослідження. Ознайомлення з характеристиками наукової новизни. Визначення наукової новизни результатів дослідження
Завдання 5. Підготовка наукових публікацій	Оформлення та написання статті за темою дослідження. Ознайомлення з вимогами до написання статті та робота над нею

2.3 Перелік самостійної роботи за навчальною дисципліною наведено в табл. 3.

Таблиця 3

Перелік самостійної роботи

Назва теми та / або завдання	Зміст
1	2
Завдання 1. Підготовка до лекцій та практичних занять	Вивчення лекційного матеріалу, підготовка до практичного заняття, робота з науковою літературою, робота в мережі Інтернет
Завдання 2. Робота з літературними джерелами	Пошук наукової інформації. Відбір та систематизація літературних джерел. Оформлення завдання щодо обґрунтування актуальності теми дослідження
Завдання 3. Збір, обробка та систематизація первинної інформації	Робота із спеціальною літературою, електронний пошук наукової інформації, обробка та систематизація інформації
Завдання 4. Написання есе	Написання есе за темами: «Сучасні глобальні порівняльні дослідження національних культур та їх використання в міжнародній економіці», «Позиціонування та формування бренду країни на засадах стійкого розвитку», «Цифрова трансформація міжнародного бізнесу», «Принципи економічної дипломатії», «Корпоративна соціальна відповідальність у міжнародному бізнесі», «Ознаки циркулярної економіки»
Завдання 5. Презентація результатів дослідження	Підготовка презентації результатів дослідження. Оформлення ілюстративного матеріалу
Завдання 6. Запобігання академічному плагіату	Ознайомлення з рекомендаціями щодо запобігання плагіату

Кількість годин лекційних, практичних (семінарських) та / або лабораторних занять та годин самостійної роботи наведено в робочому плані (технологічній карті) з навчальної дисципліни.

МЕТОДИ НАВЧАННЯ

Під час вивчення дисципліни застосовуються методи навчання, що спрямовані на активізацію та стимулювання науково-дослідної діяльності здобувачів вищої освіти, як: презентації з попередньою роботою в малих групах, асоціативні ігри, ситуаційні вправи), міні-тренінги, індивідуальна дослідницька робота під час виконання завдання з написання статті, дискусійні інтерактивні технології під час презентації результатів дослідження.

Під час проведення всіх практичних занять використовуються: пояснювально-ілюстративний, репродуктивний, проблемно-орієнтований та дослідницький методи викладання.

На практичному занятті 1 при виконанні завдання, що присвячено тематиці «Проблематика наукових досліджень», здобувачі виконують ситуаційні вправи «Структурування програми дослідження», «Складання організаційного плану проведення дослідження», «Попередній аналіз об'єкту дослідження та складання завдань дослідження».

На практичному занятті 2 здобувачі ознайомлюються із техніками конструювання категоріального та понятійного апарату. Здобувачі приймають участь в асоціативній грі на теми: «Правильне формулювання проблеми та способи її вирішення», «Формування логіки обґрунтування теми дослідження», «Визначення об'єкту та предмету дослідження», «Визначення ключових понять за темою дослідження».

Здобувачі приймають участь у міні-тренінгу «Формулювання мети, завдань, визначення об'єкту, предмету дослідження за обраною темою», «Графічне представлення предметної області дослідження». Також здобувачі готують презентації під час роботи в малих групах, відпрацьовуючи навички командної роботи.

На практичному занятті 3 здобувачі ознайомлюються з техніками відбору та систематизації літературних джерел, роботи із спеціальною літературою, електронним пошуком наукової інформації. Проводять індивідуальну дослідницьку роботу з огляду інформаційних джерел за темою дослідження, виконують завдання «Формування інформаційного поля дослідження», відпрацьовують вміння та навички щодо верифікації отриманої інформації. Ознайомлюються з вимогами до оформлення інформаційних джерел.

На практичних заняттях 4,5 здобувачі ознайомлюються з вимогами до написання есе, статті або тез доповіді на конференцію, займаються їх написанням. Оволодівають техніками підготовки доповіді та її презентації. Ознайомлюються з методами наукового дослідження, характеристиками вимірювання наукової новизни отриманих результатів, вимогами до

оформлення звіту, його презентації. Під час проведення практичних занять здобувачі оволодівають техніками обґрунтування вибору методів, наукової новизни отриманих результатів, їх презентації, ведення наукової дискусії.

Також здобувачі ознайомлюються з рекомендаціями щодо запобігання плагіату. В дискусії обговорюються ситуації дотримання принципів академічної доброчесності. При обговоренні принципів використовуються техніки дискусійних інтерактивних технологій: вивчення конкретних ситуацій, дискусія, дебрифінг.

ФОРМИ ТА МЕТОДИ ОЦІНЮВАННЯ

Університет використовує 100 бальну накопичувальну систему оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти.

Під час викладання навчальної дисципліни використовують ся наступні контрольні заходи:

Поточний контроль: Індивідуальні навчально-дослідні завдання/ написання статті (40 балів), 4 есе (20 балів).

Підсумковий контроль здійснюється у вигляді семестрового контролю.

Семестровий контроль: Екзамен (40 балів).

Підсумкова оцінка за навчальною дисципліною визначається сумуванням балів за поточний та підсумковий контроль.

Більш детальну інформацію щодо системи оцінювання наведено в робочому плані (технологічній карті) з навчальної дисципліни.

Приклад екзаменаційного білета та критерії оцінювання для навчальної дисципліни з формою семестрового контролю екзамен (іспит)

Приклад екзаменаційного білета

Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця

Освітньо-науковий рівень здобувачі ступеня доктора філософії

Освітньо-наукова програма "Міжнародні економічні відносини"

Спеціальність 292 «Міжнародні економічні відносини»

Семестр 1

Навчальна дисципліна Світове господарство, тенденції та закономірності його розвитку

ЕКЗАМЕНАЦІЙНИЙ БІЛЕТ №1

Завдання 1. Стан, тенденції та перспективи розвитку світового ринку товарів і послуг

Завдання 2. Як пов'язані між собою еволюція міжнародної економіки та еволюція світового ринку?

Завдання 3. Визначте проблеми емігрантів та іммігрантів. Яким чином можна розв'язати ці проблеми? Чи треба їх розв'язувати?

Завдання 4. Визначте ознаки моделі циркулярної економіки для ведення бізнесу

Затверджено на засіданні кафедри міжнародних економічних відносин
Протокол № ___ від «___» _____ 2023 року

Голова предметної комісії _____ Отенко І.П.

Критерії оцінювання

Завдання 1, 2 (стереотипне) – 7 балів

3 – вірний методичний підхід до аналізу ситуації.

2 – вірно визначено складових у зазначеній міжнародній ситуації.

2 – оформлення рішення завдання: обґрунтування, висновок.

Завдання 3 (діагностичне) – 10 балів

2 – володіння теоретичними знаннями та застосування базових понять в контексті поставленої проблеми

3 – вміння розкрити сутність та обґрунтувати шляхи вирішення проблеми

2 – застосування творчого підходу до вирішення поставленої проблеми

3 – послідовність та аргументованість викладення матеріалу

Завдання 4 (евристичне) – 16 балів

2 – обрання методично доцільного підходу, знання формул розрахунків.

4 – вірний арифметично розрахунок показників.

4 – формальність узагальнення вирішення завдання.

6 – обґрунтований творчий висновок щодо значення отриманих показників

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Світове господарство і міжнародні економічні відносини [Електронний ресурс] : навчальний посібник / С. В. Бестужева, В. А. Вовк, В. О. Козуб та ін. ; за заг. ред. д-ра екон. наук, професора Т. В. Шталь. – Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2020. – 239 с. <http://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/23849>

2. Липов В.В. Міжнародна економіка. – Х.: ИНЖЭК, 2005. – 408 с. Гриф МОН.

3. Липов В.В. Міжнародна економіка: світова економіка та міжнародні економічні відносини. Модуль 1. Світова система господарювання. Навчально-практичний посібник. – К. : Професіонал, 2008. – 368 с. Гриф МОН

4. Липов В.В. Міжнародна економіка: світова економіка та міжнародні

економічні відносини. Модуль 2. Міжнародні ринки та форми міжнародної економічної взаємодії. Навчально-практичний посібник. - К.: Професіонал, 2008. – 368 с. Гриф МОН.

5. Липов В.В. Міжнародна економіка: світова економіка та міжнародні економічні відносини. Практикум. Навчально-практичний посібник. – К. : Професіонал, 2009. – 336 с. Гриф МОН.

6. Липов В.В. Міжнародна економіка: структурно-цивілізаційні основи розвитку. – Х.: Вид-во ХНЕУ, 2007. – 208 с.

Додаткова

7. Світова економіка та міжнародні економічні відносини: мультимедійні методичні рекомендації до самостійної роботи./ І.П. Отенко, Н.О. Пархоменко, А.О. Литвиненко, О.В. Ярмош, І.Г. Муренець. - Х.: Вид-во ХНЕУ, 2023. <https://pns.hneu.edu.ua/course/view.php?id=8678>

8. Методологія та організація наукових досліджень : навч. посіб. / І. С. Добронравова, О. В. Руденко, Л. І. Сидоренко та ін.; за ред. І. С. Добронравової (ч. 1), О. В. Руденко (ч. 2). – К. : ВПЦ «Київський університет», 2018. – 607 с.

9. 7 сходинок підготовки успішної дисертації. Монографія/ Старостіна А.О., Кравченко В.А., Нагачевська Т.В./ за заг.ред.проф. Старостіної А.О. 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: «НВП «Інтерсервіс», 2019. – 302с.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

10. Положення про організацію освітнього процесу в Харківському національному економічному університеті імені Семена Кузнеця : наказ № 5 від 26.10.2020 р. URL: <http://www.hneu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/12/Polozhennya-pro-organizatsiyu-osvitnogo-protsesu-u-HNEU.pdf>.

11. Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua>.

12. Національна парламентська бібліотека України. URL: <https://nlu.org.ua/>.

13. Статистика України: науковий журнал. URL: www.ukrstat.gov.ua.

14. Харківська державна наукова бібліотека ім. Короленка. URL: <http://korolenko.kharkov.com>.